

UDK: 336.76:061.1

Bibliid 1451-3188, 12 (2013)

Год XII, бр. 45–46, стр. 211–216

Изворни научни рад

Душко ДИМИТРИЈЕВИЋ
Брано МИЉУШ¹

ЗАБРАНА ПРИВИЛЕГОВАНОГ ПРИСТУПА ФИНАНСИЈСКОМ ТРЖИШТУ ЕУ

ABSTRACT

With the liberalization of capital movements and capital services, in the European Union is a growing need for harmonization of rules on the prohibition of privileged access of the public sector to joint financial market. EC Treaty stipulates that the public sector in the member states have the obligation to abide by the established market standards in cross-border financial transactions. This leads to the strengthening of budgetary discipline, which contributes to member states have equal status in terms of free access to the financial market. Because the privileged access of the public sector to financial markets contrary to the principle of competition, the EU Council adopted the Directive 3604/93, which is closer to defining the execution of prescribed duties.

Key words: European Union, liberalization of capital movements, prohibition of privileged access of the public sector to joint financial market, Directive 3604/93.

1) СВРХА

Са либерализацијом кретања капитала и капиталних услуга, у Европској унији расте потреба за хармонизацијом правила о забрани привилегованог приступа јавног сектора заједничком финансијском тржишту. Уговором о оснивању ЕЗ, прописано је да јавни сектор у државама чланицама има обавезу

¹ Др Душко Димитријевић, научни саветник, Институт за међународну политику и привреду, Београд, e-mail: dimitrijevicd@diplomacy.bg.ac.rs; Др Брано Миљуш, научни сарадник, Институт за међународну политику и привреду, Београд, brano@diplomacy.bg.ac.rs.

Рад је реализован у оквиру научног пројекта „Србија у савременим међународним односима: Стратешки правци развоја и учвршћивања положаја Србије у међународним интегративним процесима – спољнополитички, међународни економски, правни и безбедносни аспекти”, Министарства просвете, науке и технолошког развоја Владе Републике Србије, евиденциони број 179029, за период 2011–2014. године.

да се придржава утврђених тржишних стандарда у прекограничном финансијском промету. На овај начин долази до ојачавања буџетске дисциплине, што доприноси да државе чланице имају једнак положај у погледу слободног приступа финансијском тржишту. Будући да је привилеговани приступ јавног сектора финансијском тржишту супротан начелу конкуренције, Савет ЕУ је донео предметну Уредбу којом је ближе дефинисао извршавање прописаних обавеза.

II) МЕРА

Уредба Савета 3604/93 о прецизирању дефиниција за примену забране о привилегованом приступу наведеном у члану 104а Уговора [*Council Regulation (EC) No 3604/93 of 13 December 1993 specifying definitions for the application of the prohibition of privileged access referred to in Article 104a of the Treaty*]².

III) САДРЖАЈ

Дефинисање појмова у вези са тумачењем члана 104а Уговора о оснивању ЕЗ

а) „Свака мера којом се установљава привилеговани приступ“ дефинише се у Уредби као било који закон, уредба или други правно обавезујући акт усвојен у вршењу јавне власти којим се, *inter alia*, обавезују финансијске установе да стичу или држе дуговна средства установа или органа, централне владе, регионалних, локалних или других тела, јавних предузећа на које се односе одредбе јавног права (у даљем тексту: „јавни сектор“), односно на која се преносе таксене олакшице које се могу користити искључиво од стране финансијских установа или финансијске олакшице које нису у сагласности са принципима тржишног пословања, а у циљу стицања или држања средстава.

Сматра се да нема привилегованог приступа када се предузимају мере ради оснивања социјалних установа унутар специјалних услова као што су, обавезе за укрупњавањем фондова код јавних финансијских установа када су оснивачки услови за јавни сектор идентични условима који се гарантују приватним кредиторима. Не постоји привилеговани приступ ни када постоји обавеза централизације фондова код јавних кредитних установа. Привилеговани приступ је искључен и у случају настанка штете од катастрофа, где се обезбеђују услови за финансирање накнада под условима који нису ништа бољи од оних садржаних у јавном, односно приватном сектору.

² За потпуне библиографске податке видети Одељак „Извор“.

б) „*Озбиљно разматрање*“ означава оно разматрање које подвлачи значај унутрашњег права, уредби или административних мера заснованих или сагласних са правом Европске уније и донетих ради промоције сигурности финансијских установа на начин да учврсте стабилност финансијског система као целине.

в) „*Јавна предузећа*“ (*public undertakings*) означавају предузећа у којима држава, регионална или локална самоуправа врши овлашћења непосредно или посредно на основу права својине или на основу финансијског учешћа, односно на основу прописа која доносе. Доминантан утицај на део државе или регион или локалну самоуправу се претпоставља када власти непосредно или посредно у односима са предузећем: (I) држе већи део уписаног капитала; (II) контролишу већину гласова на основу издатих акција предузећа; или (III) именују више од половине чланова управног одбора или надзорних тела. Без прејудуцирања обавеза, јавна предузећа не могу предузимати мере којима се установљава привилеговани приступ сходно значењу из члана 104а Уговора. Европска централна банка и националне централне банке, због значења утврђених овим чланом, неће се сматрати деловима јавног сектора.

г) „*Националне централне банке*“ означавају централне банке држава чланица и Монетарног института из Луксембурга (*Luxembourg Monetary Institute*).

д) „*Финансијске установе*“ (*Financial institutions*) означавају пословне јединице чија се делатност састоји у стицању удела у другим пословним јединицама или вршењу других делатности (нпр. у позајмљивању новчаних средстава и кредитирању, финансијском лизингу, финансијском консалтингу платном промету, емисији и управљању новчаним средствима и хартијама од вредности.

У финансијске установе према Уредби улазе:

- кредитне установе (*Credit institutions*) које обухватају све установе чије се пословање састоји у прикупљању новчаних депозита или других средстава плаћања од становништва, као и одобравању кредита за сопствени рачун;³

³ First Council Directive 77/780/EEC of 12 December 1977 on the coordination of the laws, regulations and administrative provisions relating to the taking up and pursuit of the business of credit institutions, “Official Journal of the European Communities” (OJ) L 322, 17/12/1977, p. 30. Директива је у више наврата мењана да би заједно са другим Директивама које се односе на пословање кредитних установа била замењена Директивом 2000/12. Видети: Directive 2000/12/EC of the European Parliament and of the Council of 20 March 2000 relating to the taking up and pursuit of the business of credit institutions, OJ L 126, 26/05/2000, pp. 1–58;

- установе за осигурање које обухватају пословне јединице које су добила званичну дозволу за вршење делатности осигурања од државе чланице на чијем подручју имају седиште, подружницу или представништво, односно на чијој територији или делу територије обављају пословну или друге врсте осигуравајућих делатности, како су дефинисане у члану 1. тачка а. Директиве 92/49/ЕЕЦ,⁴
- инвестициона предузећа (*Investment firms*) која означавају правна лица чија је пословна делатност вршење инвестиционих услуга за трећа лица на професионалној бази и по основу дозволе надлежних органа матичне државе, признате у другим државама чланицама ЕУ. Кредитне установе са овлашћењима која покривају једну или више услужних инвестиционих делатности сврставају се у инвестициона предузећа. Поред њих, инвестициона предузећа могу бити и установе без својства правног лица уколико њихов правни статус ужива исти ниво заштите интереса трећих лица и ако потпадају под једнаки надзор, као и сва остала инвестициона предузећа. Физичка лица која врше услуге удружујући новчана средства или преносиве хартије од вредности са трећим лицима, такође се сматрају за инвестициона предузећа под условом да потпадају под национално законодавство о контроли ликвидности, ревизији финансијског пословања, контроли пословања оснивача и обезбеђења гаранција у случају правног престанка.⁵

Amended by Directive 2000/28/EC of the European Parliament and of the Council of 18 September 2000, OJ L 275, 27/10/2000, p. 37. Директивом 2000/12/ЕЦ Европског парламента и Савета о пословању кредитних усанова, прописана је јасна разлика између кредитних и финансијских усанова. Прве се баве искључиво кредитним пословима за разлику од финансијских усанова, које су пословне јединице чија се делатност састоји у стицању удела у другим пословним јединицама, али и у вршењу других делатности наведених од тачке 2. до тачке 12. њеног Анекса И (где се набрајају послови кредитирања, финансијског лизинга, консалтинга, платног промета, емисије и управљања новцем и хартијама од вредности, гаранцијски послови, учешће на новчаном тржишту и тржишту капитала, и др.). Видети: Благоје Бабић, „Пословне јединице (undertakings) у банкарском праву ЕУ“, *Европско законодавство*, бр. 1/2002, стр. 88–90.

⁴ Council Directive 92/49/EEC of 18 June 1992 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to direct insurance other than life insurance, third Directive on insurance other than life insurance, “Official Journal of the European Communities” L 228, 11. 8. 1992, p. 1; Council Directive 92/96/EEC of 10 November 1992 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to direct life assurance, third Directive on life insurance, OJ L 360, 9. 12. 1992, p. 1.

⁵ Council Directive 93/22/EEC of 10 May 1993 on investment services in the security field, OJ L 141, 11. 06. 1993, p. 27–46.- Чланом 4. Директиве 2004/39/ЕЦ о финансијским тржиштима, допуњавају се наведена правила тако што се утврђују додатна средства обезбеђења за

- остала предузећа која су слична оним предузећима наведеним у претходном ставу или која обављају основну делатност стицања и држања финансијских средстава или замене финансијских потраживања.⁶

Установе које не чине финансијске установе, *stricto sensu* су:

- Европска централна банка и националне централне банке,
- поштанске штедионице када чине део општег владиног сектора дефинисаног у складу са Европским јединственим рачуноводственим системом (*European System of Integrated Economic Accounts*), или када се њихова основна делатност састоји у заступању владиних финансијских интереса, и
- установе које су део општег владиног сектора дефинисаног у складу са Европским јединственим рачуноводственим системом или обавезама које у целости одговарају јавном дугу.

Међународна надлежност

Из Уредбе произилази да су државе чланице ЕУ надлежне да обезбеде њено пуно спровођење у домаћи правни поредак.

Меродавно право

За спровођење ове Уредбе меродавно је право матичне државе. Државе су дужне да предузимају све неопходне мере ради усаглашавања свог законодавства са заједничким правилима садржаним у Уредби. Уредба не може утицати на методе организовања тржишта које мора бити у сагласности са принципом слободне конкуренције. Члан 104а Уговора о оснивању Заједнице забрањује мере којима се установљава привилеговани приступ. Акти који се односе на забране морају бити специфицирани у унутрашњем законодавству. Уговорне обавезе конституисане од стране финансијских

трећа лица која имају право власништва над инструментима и фондовима физичких лица која врше инвестиционе услуге. Видети: Directive 2004/39/EC of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on markets in financial instruments amending Council Directives 85/611/EEC and 93/6/EEC and Directive 2000/12/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 93/22/EEC, OJ L 145, 30/04/2004, pp. 1–44.

⁶ Уредба наводи још и преносиве хартије од вредности (*UCITS*) како су дефинисане у члану 1 (2) Директиве 85/611/ЕЕЦ. Видети: Council Directive 85/611/EEC of 20 December 1985 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to undertakings for collective investment in transferable securities (UCITS) (OJ No L 375, 31. 12. 1985, p. 3.

установа не могу се доводити у питање. У случају тзв. *опрезног разматрања* може се оправдати напуштање од принципа забране, али закони, уредбе или административне мере не могу бити донете ради прикривања привилегованог приступа. Јавна предузећа су покривена истом забраном. Због спровођења мера монетарне политике, финансијске установе, а нарочито кредитне установе могу бити у обавези да задрже потраживања у Европској централној банци и/или националним централним банкама. Европска централна банка и националне централне банке не могу као јавна тела предузимати мере којима се установљава привилеговани приступ.

IV) ПРИМЕНА

Уредба је ступила на снагу 1. јануара 1994. године. Није утврђен егзактан рок за њену имплементацију у унутрашњи правни поредак држава чланица.

V) ЗНАЧАЈ ЗА СРБИЈУ

Све државе чланице и кандидати за улазак у чланство ЕУ морају ускладити своје прописе о финансијском пословању јавног сектора са општим стандардима финансијског пословања Европске уније. У прекограничним финансијским операцијама јавни сектор се све више прилагођава дисциплини тржишног пословања ЕУ. То је основни *modus vivendi* за заштиту заједничког тржишта. Заштита финансијског система почива управо на поштовању једнакости приступа финансијском тржишту, без стварања привилегија. У том погледу, од значаја би била хармонизација домаћег законодавства са правом ЕУ, јер би се тиме отворила могућност за брже укључивање у многобројне финансијско-инвестиционе пројекте неопходне реструктурирању јавног сектора Србије.

VI) ИЗВОРИ

Council Regulation (EC) No 3604/93 of 13 December 1993 specifying definitions for the application of the prohibition of privileged access referred to in Article 104a of the Treaty, "Official Journal of the European Communities", L 332, 31.12. 1993 pp. 4–6.⁷

⁷ Видети: Corrigendum OJ L 227, 19.8.2006, p. 63–63.